

Schaktning i Saltängsgatan

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

Fornlämning Sankt Johannes 96:1
Renströmmen 7
Norrköping
Norrköpings kommun
Östergötlands län
Östergötland

Marcus Asserstam

Schaktning i Saltängsgatan

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

Fornlämning Sankt Johannes 96:1

Renströmmen 7

Norrköping

Norrköpings kommun

Östergötlands län

Östergötland

Marcus Asserstam

Denna rapport har framställts av ett företag
vars miljöledningssystem är certifierat enligt ISO 14001
av Svensk Certifiering Norden AB.

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora Gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2019

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Publik Licens 4.0 (CC BY)
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

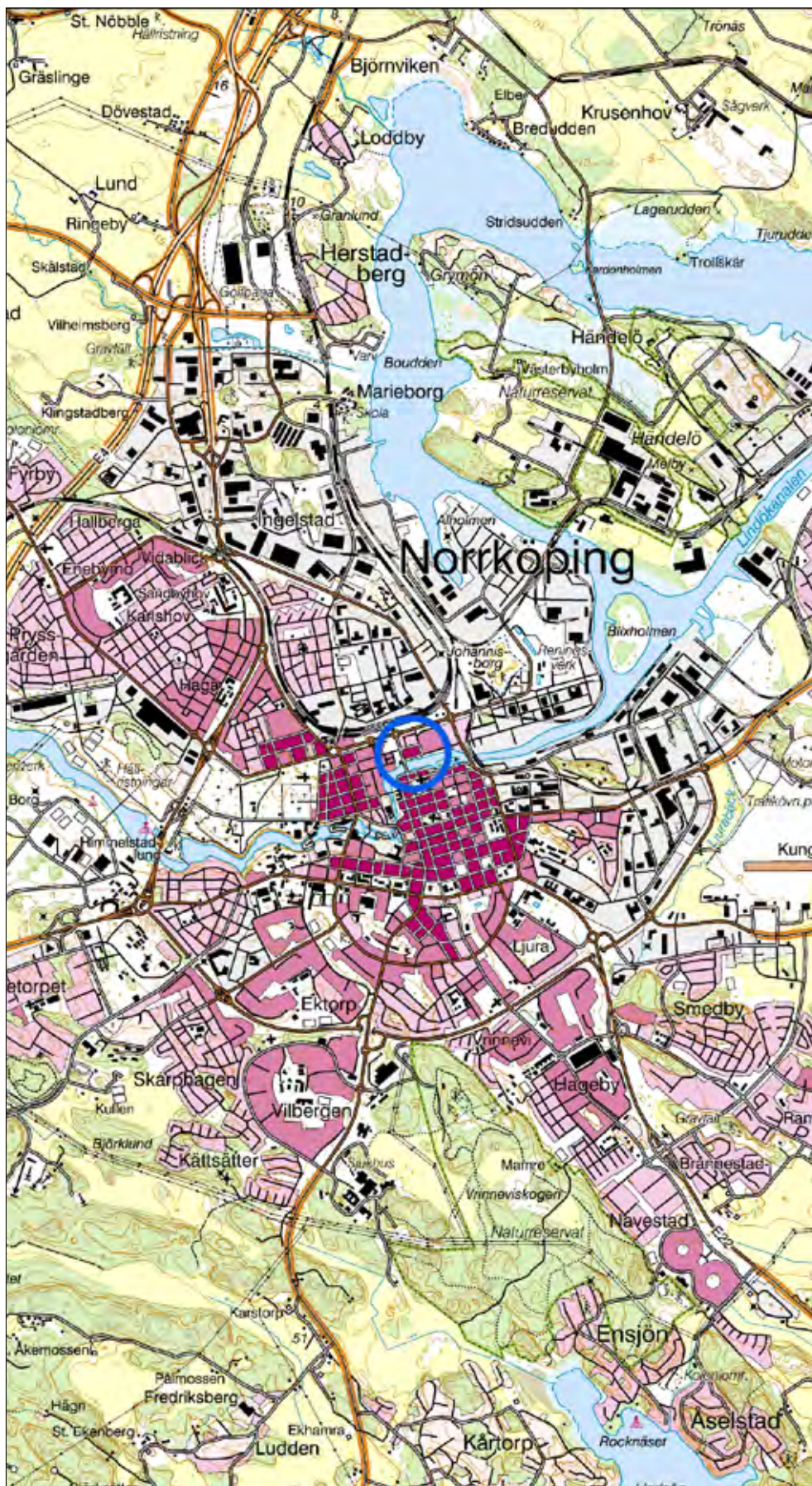
Lantmäteriets kartor omfattas inte av ovanstående licensiering.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Medgivande MS2012/02954.

ISBN 978-91-7453-784-0

Tryck: JustNu, Västerås 2019

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	5
Syfte, metod och genomförande	5
Topografi och fornlämningsmiljö	6
Norrköpings historia	6
Tidigare undersökningar	6
Undersökningsresultat	8
Referenser	10
Tekniska och administrativa uppgifter	11
Bilagor	12
Bilaga 1. Schakttabell	12

Figur 1. Läget för undersökningsområdet markerat med en blå cirkel. Utdrag ur digitala Terrängkartan. Skala 1:50 000.

Sammanfattning

I samband med att Nodra AB schaktade inför VA-arbeten i Saltängsgatan i Norrköping gjorde Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. Ingenting av antikvariskt intresse påträffades.

Inledning

Med anledning av att Nodra AB skulle schakta inför VA-arbeten i Saltängsgatan i Norrköping har Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) utfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. Den berörda ytan ligger inom fornlämningen Sankt Johannes 96:1, Norrköpings stadslager. Arbetet genomfördes på uppdrag av Länsstyrelsen i Östergötlands län och bekostades av Nodra AB. Fältarbetet utfördes den 3–5 december 2018 av Marcus Asserstam och Duncan Alexander. Projektledare var Marcus Asserstam som också har skrivit denna rapport.

Syfte, metod och genomförande

Syftet med undersökningen var att i första hand tillse att fornlämning berördes i så lite omfattning som möjligt. Eventuella fornlämningar som framkom vid schaktningen skulle dokumenteras avseende karaktär och omfattning samt om möjligt dateras. Undersökningen genomfördes som en schaktningsövervakning under arbetets gång.

Undersökningsområdet är beläget i Saltängsgatans västligaste del (figur 2). Schaktet kom att grävas tvärs över gatan i nord-sydlig riktning från kvarteret Renströmmen ner mot Motala ström och upptog gatans fulla bredd.

Schaktet mättes in med RTK-GPS och beskrevs i text (bilaga 1). Fotografier togs över arbetets fortskridande.

Topografi och fornlämningsmiljö

Norrköpings historia

Norrköping fick stadsprivilegier under första hälften av 1300-talet, men stadens expansion kom att dröja till 1500-talets andra hälft då Gustav Vasa anlade en kungsgård, Norrköpings hus, och en utförselhamn. År 1613 anlade Johan III Johannisborg, ett residens med holländska förebilder. Under 1600-talet anlades även ett flertal industrier som kom att leda till en expansion av staden och under 1600-talet kom Norrköping att vara rikets andra stad storleksmässigt och även rikets ledande industristad. Under denna period växte planer fram på att ge staden ett tidsenligt vinkelrätt gatunät (Carlsson m.fl. 2014 och där anf. litt.).

Litet är känt om Saltängen före 1600-talet, men senare års undersökningar pekar på att området sannolikt nyttjades för stadsodlingar. Under 1600-talet börjar den ”nya staden” som den kallas att anläggas i området. Främst var det förmögna handelsmän som kom att bebygga området för att skapa ett representativt område i slottet Johannisborgs närhet. Bland annat uppförs Louis de Geers palats Stenhuset som stod klart 1646. Till stora delar kom bebyggelsen i området att härjas hårt av ryssarnas härjningar 1719 (Carlsson m.fl. 2014 och där anf. litt.).

Tidigare undersökningar

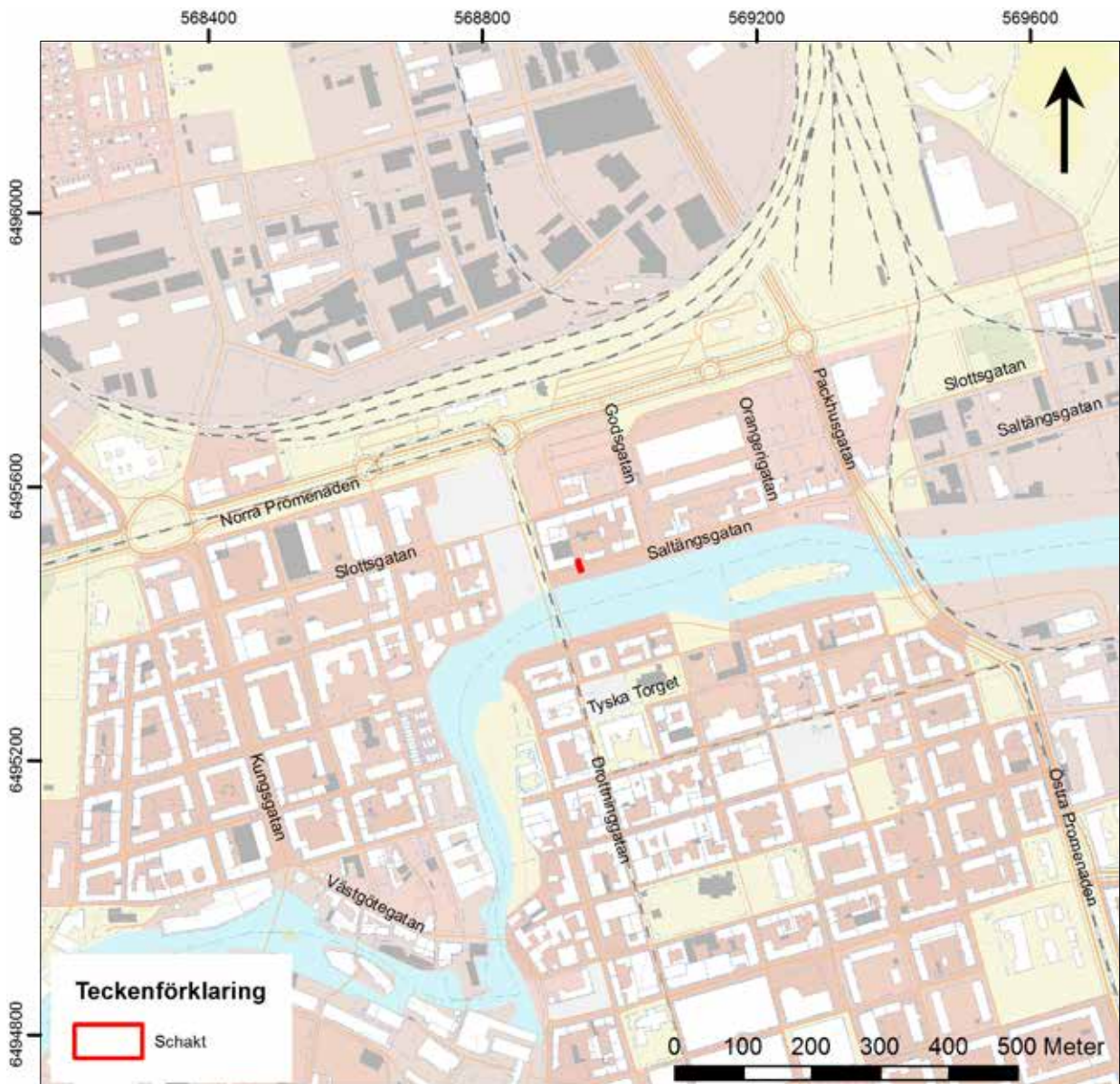
Ett flertal arkeologisk undersökningar har genomförts i området under senare år. I Godsgatan öster om det aktuella området påträffades kulturlager samt grundmuren efter en huslänga från 1700-tal eller början av 1800-tal vid en schaktningsövervakning (Lindeberg 2014). Direkt öster om Rodgagatan, i kvarteret Gubben, påträffades 2010 lämningar efter grundmurar, källare, stenläggningar, äldre gatu- och/eller gårdsytor, brandlager med mera. Fynden från platsen daterades från 1600-talets förra hälft till och med 1900-tal (Stibéus & Lindman 2011). Under 2011 genomfördes ytterligare undersökningar på platsen där byggnadslämningar från olika faser under perioden 1627–1800-tal påträffades. I fyndmaterialet fanns bland annat en stor andel importerade varor (Carlsson m.fl 2014).

Kvarteret Stenhuset, beläget ytterligare österut och inom vilken trädgården till Loius de Geers palats har legat, har undersökts vid två tillfällen. År 2008 påträffades ett mäktigt odlingslager med fynd från 1600–1700-tal (Nordström & Tagesson 2008). Odlingslagret framkom även under 2009 då platsen undersöktes igen. Då påträffades även odlingsgropar och ett raseringslager från den stora branden på Saltängen 1711. Keramiken från detta lager kopplades till en högreståndsmiljö. Även rester efter en källare dokumenterades samt en djup damm där intilliggande äldre odlingslager daterades till 1400-tal (Dardel m.fl. 2011).

Strax norr om den aktuella ytan, i kvarteret Mässingen, påträffades 2014 flera skikt av bebyggelselämningar som sträckte sig tillbaka till 1600-tal bestående av både bostäder och verkstäder. Även rester efter tobaksodlingar dokumenterades (Feldt & Norman 2016).

Vid en schaktningsövervakning 2008 i den sydligaste delen av Carl Johans park, belägen väster om det aktuella området, påträffades ett stenfyllt dike kopplat till 1800-tal samt en träkonstruktion som daterades till bronsålder. Området var under vatten vid denna tid och träkonstruktionen tolkas ha sjunkit till botten och överlagrats av sedimentering (Helander 2009).

Utifrån historiska källor och tidigare undersökningar i området förväntades på förhand lämningar från 1600-tal och framåt kunna påträffas vid denna undersökning.

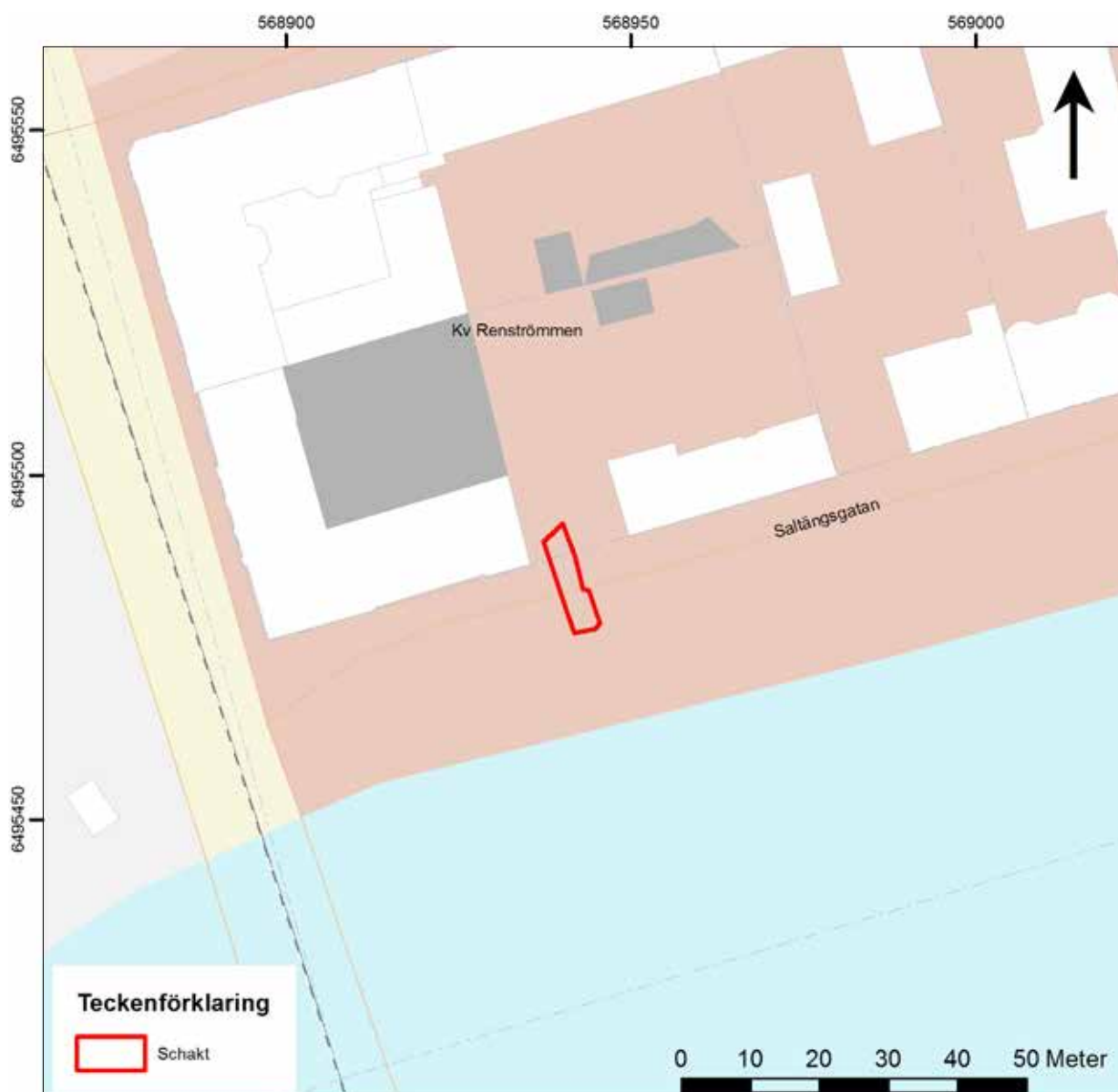

Figur 2. Schaktsträckans läge markerad mot bakgrund av digitala Fastighetskartan. Skala 1:10 000.

Undersökningsresultat

Det undersökta schaktet förlades i Saltängsgatans västra del vid infarten till kvarteret Renströmmen (figur 3). Schaktet gick tvärs över Saltängsgatan och var 17 meter långt och 3,5–4 meter brett, med den bredaste delen i söder. Schaktdjupet varierade mellan 1,8 och 2 meter.

I schaktet framkom endast moderna fyllnadsmassor. Flertalet ledningar, både längs med och tvärs över schaktet, synliggjordes vid schaktningen. En större cementerad brunn var nedgrävd i schaktets sydligaste del (figur 4). Omfattande markarbeten har bevisligen genomförts på platsen under modern tid och genom detta har eventuella lämningar skadats till den grad att inget kvarstod. Inget av antikvariskt intresse påträffades.

Figur 3. Schaktets läge på utdrag ur digitala Fastighetskartan. Skala 1:1 000.

Figur 4. Det undersökta schaktet. Fotat från norr av Duncan Alexander.

Referenser

- Carlsson, M., Bergman, A., Bertheu, M., Gustafsson, S., Johansson, M., Jonsson, L. & Åkerhagen, A. 2014. *På de rikas bord – en undersökning av lämningar från 1600- och 1700-talet i kvarteret gubben i Norrköping*. Arkeologisk undersökning. RAÄ S:t Johannes 96. Kvarteret Gubben 8. Norrköpings stad och kommun. Östergötlands län. Arkeologikonsult rapport 2014:2486.
- Dardel, E., Carlsson, M. & Johansson, M. 2011. *På jakt efter Louis de Geers trädgård*. Särskild arkeologisk undersökning. Kv. Stenhuset 7. Norrköpings stad och kommun. Östergötlands län. RAÄ St. Johannes 96. Arkeologikonsult rapport 2011:2254.
- Feldt, A-C., Nordman & A-M. 2016. *Smeder och tobak på Mässingbrukets tomter*. Arkeologisk undersökning. S:t Johannes 96:1. Kv Mässingen, Sveaparken och Rodgagatan. Norrköpings stad och kommun. Östergötlands län. Östergötlands museum rapport 2016:11.
- Helander, A. 2009. *Carl Jobans park*. Arkeologisk förundersökning i form av antikvarisk kontroll. RAÄ 96. Norrköpings stad och kommun. Östergötland. UV Öst rapport 2009:25.
- Lindeberg, M. 2014. *Lämningar efter en buslänga – från slutet av 1700-talet–början av 1800-talet på Godsgratan*. Förundersökning i form av schaktningsövervakning inom RAÄ 96, Norrköpings stad och kommun, Östergötlands län. Arkeologikonsult rapport 2014:2753.
- Nordström, A. & Tagesson, G. 2008. *I Louis de Geers trädgård*. Arkeologisk förundersökning. Kv Stenhuset. RAÄ 96. Norrköpings stad och kommun. Östergötland. UV Öst rapport 2008:47.
- Stibéus, M. & Lindman, G. 2011. *Bebyggelse och kulturlager från 1600–1800-talen på Saltängen*. Arkeologisk förundersökning. RAÄ 96:1. Kv Gubben. Sankt Johannes. Norrköpings stad och kommun. Östergötlands län. UV rapport 2011:7.

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:</i>	KM18198
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-13572-2018, beslutsdatum 2018-11-29
<i>Typ av undersökning:</i>	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
<i>Undersökningsperiod:</i>	3–5 december 2018
<i>Personal:</i>	Marcus Asserstam (projektledare) Duncan Alexander
<i>Landskap:</i>	Östergötland
<i>Län:</i>	Östergötland
<i>Kommun:</i>	Norrköping
<i>Socken:</i>	Norrköping
<i>Fastighet:</i>	Renströmmen 7
<i>Fornlämning:</i>	Sankt Johannes 96:1
<i>Ekonomisk karta:</i>	64F 9GN Norrköping
<i>Koordinatsystem:</i>	Sweref 99 TM
<i>Koordinater:</i>	X64954841/Y568941
<i>Höjdsystem:</i>	RH 2000
<i>Inmätningmetod:</i>	RTK-GPS
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Inga dokumentationshandlingar utöver denna rapport
<i>Fynd:</i>	Inga fynd påträffades.

Bilaga 1. Schakttabell

Schakt	Längdxbredd (m)	Djup (m)	Area (m ²)	Topografiskt läge	Beskrivning	Anläggningar
1	17×3,5–4	1,8–2	54	Schakt i gata	Djupt schakt för VA. I schaktet endast moderna fyllnadsmassor.	–